

NORGES HØYESTERETT

Den 28. mars 2019 avsa Høyesterett bestående av dommerne Webster, Kallerud, Falch og Høgetveit Berg og kst. dommer Lindsetmo dom i

HR-2019-621-A, (sak nr. 18-160032STR-HRET), straffesak, anke over dom:

A (advokat Arne Gunnar Aas)

mot

Påtalemyndigheten (kst. statsadvokat Alf Anton Røst)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Falch**: Saken gjelder den nedre grensen for straffbar mishandling i nære relasjoner, jf. straffeloven 1902 § 219.
- (2) A ble 29. mars 2016 tiltalt for brudd på straffeloven 1902 § 219 første ledd bokstav a. Grunnlaget var:

«I perioden januar 2015 til juni 2015 på bopel i ---veien 00 i X og/eller et annet sted, truet han ved gjentatte anledninger sin ektefelle B med at han skulle få henne til sendt ut av landet og tilbake til Thailand. Han ba henne også ved flere anledninger om å pakke sakene sine og komme seg ut av huset. Ved flere anledninger stengte han henne ute av huset, og ved en anledning, natt til 24. mai 2015, dyttet han henne ut av huset ved å presse hånden sin mot halsen hennes og skyve henne ut inngangsdøren og/eller lukket døren mens foten hennes sto i døråpningen.»
- (3) Ofoten tingrett frifant A i dom 2. januar 2017. Påtalemyndigheten anket, og Hålogaland lagmannsrett avsa 19. april 2018 dom med denne domsslutningen:
 - «1. A, født 00.00.1950, dømmes for overtredelse av straffeloven (1902) § 219 første ledd, til fengsel i 120 – etthundreogtjue – dager
 2. A dømmes til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse, å betale oppreisningserstatning til B med 25 000 – tjuefemtusen – kroner.

3. Saksomkostningsansvar ilegges med 5 000 – femtusen – kroner.»

- (4) A har anket til Høyesterett. Høyesteretts ankeutvalg henviste 13. november 2018 anken til behandling for så vidt gjelder lovanvendelsen og straffutmålingen. Anken over saksbehandlingen ble ikke tillatt fremmet.
- (5) Under saksforberedelsen reiste Høyesterett spørsmål om utfallet av behandlingen vil kunne få konsekvenser for det sivile kravet. Da forsvareren bekreftet dette, opplyste bistandsadvokaten at fornærmede har samtykket i at aktor ivaretar hennes interesser.
- (6) A har gjort gjeldende at det faktum lagmannsretten har funnet bevist, ikke utgjør slik mishandling at han kan straffes etter straffeloven 1902 § 219. Han erkjenner imidlertid at forholdet kan rammes av §§ 228 og 390 a. Straffen er under enhver omstendighet for streng.
- (7) *Påtalemyndigheten* har gjort gjeldende at lagmannsrettens dom er riktig. Subsidiært er påtalemyndigheten enig i at §§ 228 og 390 a får anvendelse. I så fall må straffen settes ned. Det er ikke grunnlag for å endre avgjørelsen av det sivile kravet utenfor anken.
- (8) *Jeg er kommet til* at lagmannsrettens dom må oppheves.
- (9) Før jeg går nærmere inn på lagmannsrettens lovanvendelse, redegjør jeg for det faktum den fant bevist.
- (10) Den tiltalte A ble i 2013 kjent med den fornærmede B, som er fra, og da var bosatt i, Thailand. De giftet seg der og flyttet til X sent i 2013. Fornærmede påbegynte norskopplæring og fikk godkjenning som helsefagarbeider. Forholdet dem imellom var fint frem til begynnelsen av 2015.
- (11) Det som deretter skjedde, i en periode på omkring fire måneder fra midt i februar 2015 til 18. juni 2015, har lagmannsretten beskrevet slik:

«Lagmannsretten finner det utvilsomt at tiltalte i denne perioden, i beruset tilstand, har oppført seg aggressivt og krenkende overfor fornærmede, og ved en anledning voldelig. Lagmannsretten legger til grunn at tiltalte hadde et høyt alkoholforbruk i perioden mellom medio februar 2015 og 18. juni 2015, og at han i beruset tilstand ble aggressiv og oppfarende overfor fornærmede. Han kjeftet på henne for alt han var misfornøyd med, for eksempel for husarbeid som ikke ble korrekt utført eller for at hun ville sove om natten i stedet for å være våken sammen med ham. Ved flere anledninger holdt hun seg våken fordi hun visste at han i beruset tilstand ville trenge hjelp til toalettbesøk og annet, og fordi han truet med å sørge for at hun mistet godkjenningen som helsefagarbeider hvis hun ikke hjalp ham. Han kunne vekke henne flere ganger hver natt for å få selskap, selv om hun hadde behov for å hvile til neste skoledag. I slike situasjoner ba han henne også om å stå opp og pakke sakene sine, og bestille seg flybillett til Thailand. Ved flere anledninger pakket fornærmede en koffert med sakene sine, og satte denne under trappa i 1. etasje, for at tiltalte skulle slutte å mase på henne. Dagen etter pakket hun ut, fordi tiltalte ba henne bestemme seg for om hun skulle dra eller bli. I tilsvarende situasjoner truet tiltalte også med at han skulle trekke seg som referanseperson og at han skulle få sendt henne tilbake til Thailand. På et tidspunkt begynte han selv [å] sove på stua i 2. etasje i stedet for på deres felles soverom, og satte opp en lapp ved inngangen hvor det sto: Privat, ingen adgang. Ved rommet der fornærmede sov, hengte han opp en tilsvarende lapp hvor det sto: Ikke glem å pakke sakene dine, eller lignende. Ved flere

anledninger tvang han også fornærmede til å forlate huset, idet han ville ha henne bort og ut, men det forekom at hun i stedet gjemte seg inni huset til han roet seg ned.

Lagmannsretten legger videre til grunn at tiltalte om ettermiddagen 23. mai 2015 dyttet fornærmede mot veggen i entreen i 1. etasje og presset hånden sin kraftig mot halsen hennes for å få skjøvet henne ut gjennom ytterdøren. Fornærmede var barbeint og kjempet imot, og da hun sto på trappa og tiltalte lukket døra, ble foten hennes klemt mellom døra og karmen. Hun ropte om hjelp, og andre personer kom til. Politi og ambulanse ble tilkalt og fornærmede tok opphold på krisesenteret i Y i noen dager. Hun dro imidlertid tilbake til tiltalte 29. mai 2015, hvorefter krenkelsene som nevnt ovenfor tiltok etter noen dager, og fortsatte frem til 18. juni 2015, da fornærmede forlot hjemmet.

...

Tiltaltes adferd overfor fornærmede medførte at hun var vedvarende redd for at han i beruset tilstand skulle miste kontrollen og utøve fysisk vold mot henne. Hun følte seg som en slave og var svært engstelig for at tiltalte skulle trekke seg som referanse for henne og sørge for at hun ble sendt tilbake til Thailand, slik han gjentatte ganger truet med. Han fikk henne også til å tro at politiet ville sende henne tilbake dersom de ble kjent med at han ikke var snill med henne, og at han kunne sørge for at hun mistet muligheten til å jobbe som helsefagarbeider i Norge, og hun ikke våket sammen med ham.»

(12) Lagmannsretten la også til grunn at tiltalte «nærmest daglig» utsatte fornærmede for slike krenkelser som er beskrevet.

(13) Straffeloven 1902 § 219 første ledd bokstav a har denne ordlyden:

«Den som ved å true, tvinge begrense bevegelsesfriheten til, utøve vold mot eller på annen måte krenke, grovt eller gjentatt mishandler

a) sin tidligere eller nåværende ektefelle eller samboer,

....

straffes med fengsel inntil 4 år.»

(14) Jeg nevner at bestemmelsen er videreført i straffeloven 2005 § 282 uten annen realitetsendring enn at strafferammen er hevet, se Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 433.

(15) Det er for meg, som det var for lagmannsretten, klart at tiltalte har *krenket* fornærmede på flere måter. Jeg nevner først kroppskrenkelsen 23. mai 2015, da han dyttet fornærmede og presset hånden sin kraftig mot halsen for å skyve henne ut døren. Dernest peker jeg på truslene tiltalte fremsatte om at han skulle sørge for at fornærmede mistet godkjenningen som helsefagarbeider, og at hun ble sendt tilbake til Thailand. Selv om tiltalte ikke truet med noen straffbar handling, var truslene utvilsomt krenkende.

(16) Lagmannsretten beskriver også andre krenkelser. Jeg nevner her at tiltalte var «aggressiv og oppfarende», at han «kjeftet på henne for alt han var misfornøyd med», at han vekket fornærmede flere ganger om natten og ellers fratok henne natteroen, og at han – også om natten – ba henne pakke sakene sine og bestille seg flybillett. I tillegg krevde han at hun skulle forlate huset. Det er omfanget av disse handlingene og den sammenhengen de inngår i, som gjør dem særlig krenkende.

(17) Ingen av krenkelsene var grove, men de var gjentatte. Spørsmålet er derfor om de samlet sett har karakter av *mishandling*. På dette punkt har jeg et annet syn enn lagmannsretten:

- (18) Bedømmelsen skal ta opp i seg både karakteren og omfanget av tiltaltes *adferd* samt hvordan den *påvirket* den fornærmede. Sentralt står om handlingene samlet sett «danner et mønster som resulterer i at den som rammes må leve under et ‘regime’ preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold», se for eksempel Rt-2013-879 avsnitt 30. Høyesterett har flere ganger også understreket at bestemmelsen ikke rammer enhver kritikkverdig adferd, heller ikke om den er gjentakende. Ordlyden – «mishandler» – viser at bestemmelsen «bare omfatter mer kvalifiserte forhold», se for eksempel Rt-2013-329 avsnitt 13. Og dersom krenkelsene utelukkende er av psykisk art, skal det «en god del mer til» enn om krenkelsene også er fysiske, se Rt-2013-879 avsnitt 31.
- (19) I dette tilfellet kan tiltaltes adferd, slik lagmannsretten beskriver den, etter min mening ikke betegnes som spesielt alvorlig. Det dreier seg om nedverdiggende og dominerende oppførsel, stort sett i form av verbale utfall. Omfanget var riktignok stort. I tillegg er det ett tilfelle av fysisk vold, men heller ikke dette er av det alvorlige slaget.
- (20) Krenkelsene har utvilsomt skapt utrygghet og frykt. Fornærmede ble blant annet «svært engstelig» for at tiltalte ville realisere truslene, som hun trodde kunne føre til at hun mistet arbeidet og ble sendt ut av landet. Lagmannsretten har også lagt til grunn at hun var vedvarende redd for at tiltalte «i beruset tilstand skulle miste kontrollen og utøve fysisk vold mot henne». Men tiltalte truet ikke med vold, og andre voldsepisoder enn den ene jeg har omtalt, var det ikke.
- (21) Jeg er enig med aktor i at det har betydning at fornærmede var i en spesielt sårbar situasjon. Lovforarbeidene peker på at det er «det relasjonelle aspektet» og «kompleksiteten og helheten» i adferden som gjør at den bør føres inn i et eget straffebud, se Ot.prp. nr. 113 (2004–2005) sidene 36–37 og 40–41. Fornærmede hadde nylig kommet til Norge fra en annen kultur, hun hadde begrenset nettverk her og hadde manglende innsikt i norsk språk og norske forhold. Dette innebærer at blant annet de truslene tiltalte fremsatte, rammet henne spesielt hardt. Det er særlig denne nedrige og rammende utnyttningen av fornærmedes sårbarhet som gjør at jeg mener dette blir et grensetilfelle.
- (22) Ved den nærmere grensdragningen finner jeg veiledning i HR-2018-390-A. Der behandlet Høyesterett et tilfelle som ble ansett å være i «nedre sjikt» av det som rammes av § 219. Tiltalte hadde flere ganger utøvet nokså alvorlig fysisk vold mot sin samboer. Ved ett tilfelle var samboeren gravid. Deretter, i en periode på omkring åtte måneder, utsatte tiltalte henne for «total kontroll som satte henne i konstant ubalanse og frykt», blant annet ved bruk av vold som riktignok var mer beskjeden enn før, men som likevel var tilstrekkelig til å kontrollere samboeren når psykiske virkemidler ikke strakk til, se dommens avsnitt 37 til 39. Tilfellet er etter min mening klart mer graverende enn i vår sak.
- (23) Denne forskjellen må etter min mening føre til at de krenkelsene lagmannsretten beskriver, ikke overskrider terskelen i § 219 første ledd. Bedømt i lys av den nevnte dommen, var As adferd ikke spesielt alvorlig, og den pågikk over en vesentlig kortere periode. Adferden skapte riktignok utrygghet og frykt hos fornærmede, som var i en sårbar situasjon. Men denne frykten og utryggheten var etter min mening likevel av en annen karakter og fremstår som mindre alvorlig enn i den nevnte dommen.
- (24) Jeg er på denne bakgrunn kommet til at lagmannsrettens lovanvendelse er uriktig.

- (25) Da oppstår spørsmålet om forholdet skal bedømmes etter andre straffebud. Aktuelle er særlig straffeloven 1902 § 228 for så vidt gjelder voldsepisoden, og § 390 a for de andre handlingene.
- (26) Lagmannsrettens beskrivelse av handlingene er rimeligvis ikke innrettet mot anvendelse av disse alternative straffebudene. Særlig gjelder det § 390 a, hvor det også kan reises spørsmål om hvilke enkelthandlinger den rammer. For så vidt gjelder § 228, klargjør lagmannsretten ikke hva forsettet omfatter. Disse spørsmålene ble dessuten i liten grad prosedert i Høyesterett.
- (27) Jeg mener på denne bakgrunn at forutsetningene ikke er til stede for at Høyesterett avsier ny dom. Lagmannsrettens dom må derfor oppheves, jf. straffeprosessloven § 345 andre ledd andre punktum. Opphevelsen må også få virkning for det pådømte sivile kravet, jf. HR-2018-2281-A avsnitt 42 med videre henvisninger.
- (28) Jeg stemmer for denne

D O M :

Lagmannsrettens dom oppheves.

- (29) Kst. dommer **Lindsetmo**: Jeg er kommet til at anken over lovanvendelsen må forkastes.
- (30) Jeg er enig med førstvoterende i at saken er et grensetilfelle, og slutter meg til hans redegjørelse vedrørende den generelle rekkevidden av straffeloven § 219. Det sentrale tema i saken er om de krenkelser fornærmede har blitt utsatt for samlet sett innebærer at fornærmede kan sies å ha levd i et «regime» preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold. I likhet med førstvoterende legger jeg til grunn at begrepet «mishandling» innebærer at straffeloven § 219 i utgangspunktet bare omfatter de mer kvalifiserte forhold.
- (31) Jeg peker særlig på at det var et sentralt formål med straffeloven § 219 å belegge med straff de psykiske krenkelsene som ofte kjennetegner vold i nære relasjoner, krenkelser som ikke i seg selv nødvendigvis er straffbare, men som skjer vedvarende og gjentakende i et slikt omfang at det må anses som en mishandling av fornærmede. Det vises til Ot.prp. nr. 113 (2004–2005) side 36–37.
- (32) Når jeg mener forholdet faller inn under straffeloven § 219 første ledd er det særlig på grunn av den særegne relasjonen mellom tiltalte og fornærmede. Da fornærmede kom til Norge – etter at de hadde kjent hverandre i mindre enn ett år – var hun svært avhengig av tiltalte. Det var også stor aldersforskjell mellom de to, tiltalte er i dag 68 år og fornærmede 42 år. Grunnlaget for fornærmedes oppholdstillatelse var ekteskapet med tiltalte. Etter mitt syn forelå det en markert ubalanse i forholdet mellom de to som gjorde fornærmede særlig sårbar.
- (33) Det forhold lagmannsretten domfelte tiltalte for, startet i februar 2015, drøyt ett år etter at de var kommet til Norge. Når det gjelder de krenkelser hun ble utsatt for viser jeg til førstvoterendes gjengivelse fra lagmannsrettens dom.
- (34) Selv om tiltaltes trusler – slik førstvoterende peker på – ikke i seg selv var straffbare, var hans opptreden like fullt graverende. Jeg finner det særlig krenkende at tiltalte ved å utnytte hennes manglende kjennskap om norske forhold og lovgivning, fikk henne til å tro

at han hadde i sin makt å få henne sendt ut av landet og at han kunne sørge for at hun mistet godkjenningen som helsearbeider. Det fremgår av lagmannsrettens dom at hun følte seg som en «slave» og at hun levde i et forhold preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold og nye verbale krenkelser. Det som gjør saken alvorlig er etter mitt syn først og fremst tiltaltes utnyttelse av fornærmedes uvitenhet og hensynsløse bruk av trusler – trusler han rettet inn nettopp mot forhold hvor hun trodde seg sårbar.

- (35) Etter en samlet vurdering av volden og de verbale krenkelsene hun ble utsatt for, mener jeg fornærmede må sies å ha levd i et slikt «regime» preget av kontinuerlig utrygghet og frykt som faller inn under straffeloven § 219.
- (36) Da jeg er i mindretall, finner jeg ikke grunn til å gå inn på anken over straffutmålingen.
- (37) Dommer **Kallerud:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med annenvoterende, kst. dommer Lindsetmo.
- (38) Dommar **Høgetveit Berg:** Eg er i hovudsak og i resultatet samd med fyrstvoterande, dommar Falch.
- (39) Dommer **Webster:** Likeså.
- (40) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Lagmannsrettens dom oppheves.